

VÝZKUM MLADOPLEISTOCENNÍCH A HOLOCENNÍCH SEDIMENTŮ V KORELACI S VÝVOJEM PODNEBÍ

RESEARCH OF LATE PLEISTOCENE AND HOLOCENE DEPOSITS IN RELATION TO THE EVOLUTION OF THE CLIMATE

Vojen Ložek

Quaternary deposits, Climate

Cílem výzkumu je stanovení rázu podnebných výkyvů v daném časovém úseku podle vývoje sedimentů a jejich fauny, zvl. měkkýší. Během r. 1993 byly zkoumány tyto lokality:

Velká Ružínska jaskyňa (sz. od Košic): ve vchodu vystupuje souvrství holocénu s výrazným horizontem pěnitce, na němž ostrou hranicí spočívá černý rendzinový sediment s neolitickou keramikou kultury bukovohorské. Je překryt hrubou sutí s volnými meziprostory (náhlé zřícení jeskynního stropu), na níž leží další poloha rendzinových sedimentů. Jejich nadloží tvoří nečisté hlinité pěnitce pokryté subrecentní humózní půdou. Pod předneolitickým pěnitcem z období maxima vlhkosti v atlantiku vystupuje šedavé okrová hlína se sutí, jejíž malakofauna odpovídá starému holocénu (preboreál–boreál) a krom význačných druhů tohoto období (*Discus ruderatus*, *Semilimax kotulae*) chová i některé náročné lesní prvky jako *Macrogaster latestriata*, *Ruthenica filograna*, *Cochlodina orthostoma*, *Laciniaria plicata* i západní *Discus rotundatus*, což svědčí pro jejich velmi časný nástup v této východní oblasti. I zde, podobně jako v Slovenském krasu, se některé východočeské prvky objevují až v mladší polovině holocénu, tj. po neolitu – *Oxichilus orientalis*, *Pseudalinda stabilis*. Pleistocén zastupují okrové sprášovité hlíny se sutí a tmavé fosfátové hlíny v jejich podloží. Sprášovité hlíny obsahují charakteristické společenstvo glaciálních savců, malakofauna je však mimořádně chudá. Ružínský profil dokládá rychlé vysušení v mladším atlantiku, doložené náhlou změnou pěnitcové sedimentace na hlinitou. Pěnitce se v méně čisté podobě tvoří i v mladším holocénu, což odpovídá poloze jeskyně v submontánním stupni.

Loucký pramen u ústí Kláperova potoka do Dyje pod Vranovem: úpatní osyp pod stěnou metamorfovaných vápenců na okraji dyjské nivy tvoří úplná holocenní série od nehumózních šedookrových hlín z počátku holocénu po humózní souvrství klimatického optima a mladších fází. V bazálních vrstvách převládá fauna s *Discus ruderatus* a stepními druhy jako *Chondrula tridens*, *Granaria frumentum*, *Pupilla sterri* i *P. triplicata*; hojně jsou i *Vallonia costata*, *Bradybaena fruticum* a *Euomphalia strigella*, což odpovídá xerotermní parkové krajině. V nadložním mírně humózním prosintrovaném horizontu vlhkostního optima (konec boreálu–starší atlantik) klesá podíl stepních druhů a vedle *D. ruderatus* a velmi četné *B. fruticum* se objevují náročné lesní prvky *Discus perspectivus*, *Acicula polita*, *Macrogaster ventricosa* aj. V nadložních vrstvách se utvářejí lesní společenstva, v nichž se až v mladším holocénu objevuje jižní prvek *Aegopis verticillus*, dnes častý v okolí, stejně jako moderní stepní přistěhovalec *Oxichilus inopinatus*. V nejmladším úseku je častá *Xerolenta obvia* a jednotlivě i *Pupilla muscorum*, což svědčí pro odlesnění. Dnes má okolí profilu opět lesní ráz, stepní lysina se zachovala na vrcholu skalních stěn.

Švagerka (Praha 5 - Zlíchov): pod vápencovou strání u konečné stanice tramvaje č. 12 je odkryto souvrství z konce pleistocénu a z holocénu. Bazální spráš s *Helicopsis striata* kryje našedlou přechodní polohu (pozdní glaciál–preboreál), v níž již vystupuje stepní společenstvo *Chondrula tridens*-*Granaria frumentum*, které spolu s *H. striata* přetrvalo na tomto místě až do nedávné doby. Ve vyšších humózních vrstvách je však provázejí i některé lesní druhy, např. *Cochlodina laminata*, *Vertigo pusilla* nebo *Acanthinula aculeata*, dnes zde vymřelé. Nejnáročnější faunu chová báze humózního souvrství, což potvrzuje i submediteránní *Truncatellina claustralis*. Nálezy ze Švagerky dokládají, že v sv. části Českého krasu se nikdy plně nerozvinula fauna lesního optima a že tato starosídelní oblast si po celý holocén aspoň z části zachovala stepní ráz.

Vojnice, niva Suchého potoka: vrt u mostku silnice jižně od obce odhalil souvrství černozemních sedimentů s příměsí detritu křídových slínovců (tež ojedinělé pyropy!). Černý slatinový jíl v hloubce 400–450 cm chová krom obyvatel mokrých luk i bojnou stepní faunu s *Chondrula tridens*, stejně jako světlejší splachy v hloubce 200–230 cm, kde vystupuje i *Helicopsis striata* a řada dalších prvků otevřené krajiny. Po rozvinutějších lesních malakocenózách zde zatím nebyla zjištěna ani stopa, což odpovídá poloze vrtu v centru černozemní oblasti dolního Pooří. Zmínky konečně zaslouží i jeskyně Soví Oči u Mladče, kde byla zjištěna bohatá fauna s *Discus ruderatus* a *Trichia sericea* z období atlantiku.

Za hlavní přínos nových výzkumů nutno považovat doklad o náhlém poklesu vlhkosti v době příchodu neolitických rolníků, poměrně plynulém vývoji na hranici pleistocén/holocén i další důkazy o přežívání stepních společenstev ve vnitročeské starosídelní oblasti (Švagerka, Vojnice).